

Pontus Wikner och ungdomen : Föredrag

Hjelmqvist, P.

8 B Br. Wikner

National Library
of Sweden

[WIKNER, PONTUS.]

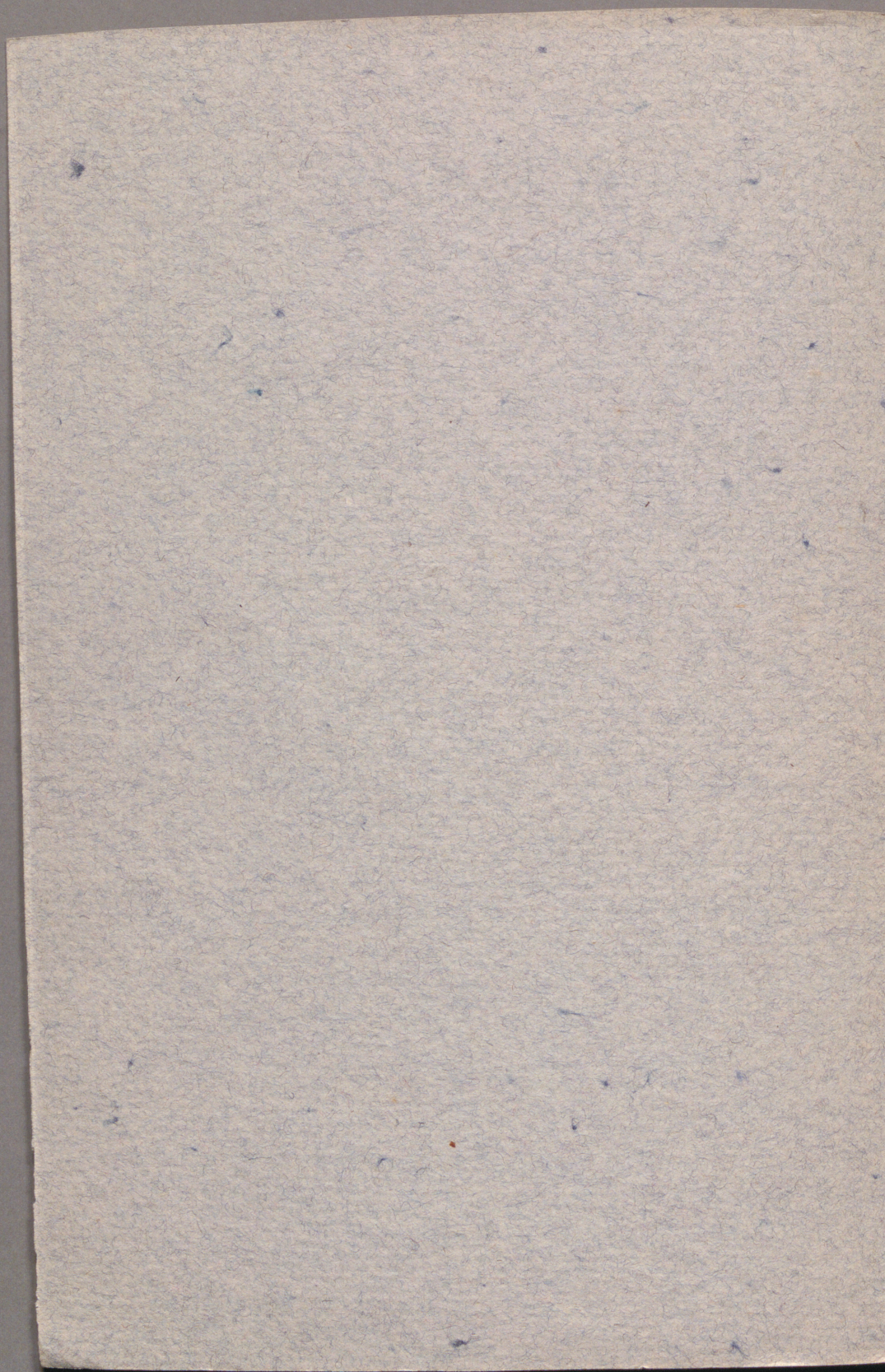
av HJELMQVIST, TH.

Blaga.

Sr.

(Br.)

o

Biogru
Sv
(Prv.)

PONTUS WIKNER
OCH UNGDOMEN

FÖREDRAG

HÄLLET I

GÖTEBORGS KRISTLIGA FÖRENING AF UNGE MÄN

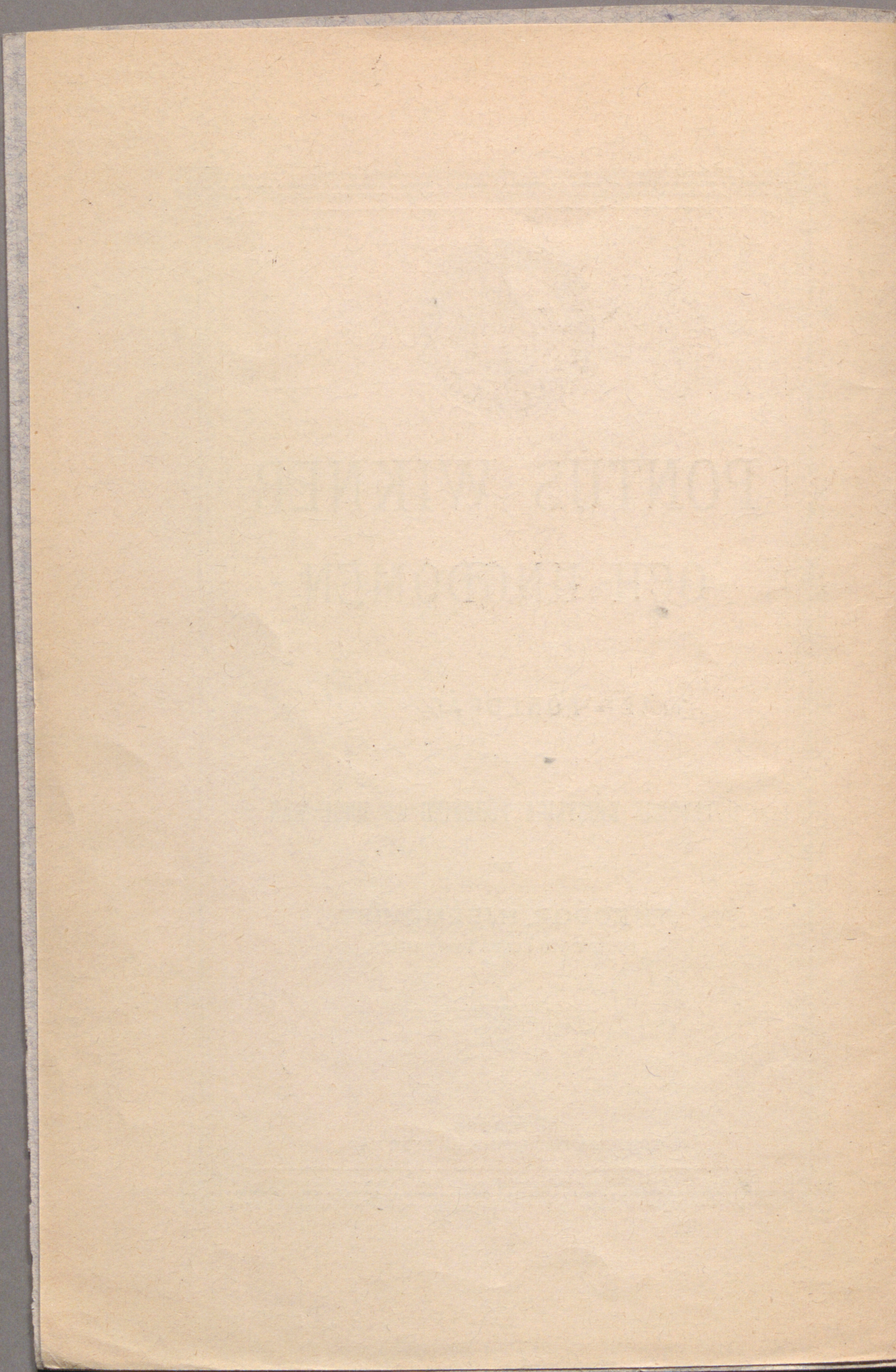
AF

THEODOR HJELMQVIST

DOCENT VID LUNDS UNIVERSITET

GÖTEBORG
KRISTLIGA FÖRENINGEN AF UNGE MÄN

PONTUS WIKNER
OCH UNGDOMEN

FÖREDRAG

HÅLLET I

GÖTEBORGS KRISTLIGA FÖRENING AF UNGE MÄN

AF

THEODOR HJELMQVIST

DOCENT VID LUNDS UNIVERSITET

GÖTEBORG
KRISTLIGA FÖRENINGEN AF UNGE MÄN

PONTUS WIKNER

OCH UNGDOMEN

FÖREDRAG

HÄFT 1

GÖTEBORGS KRISTLIGA FÖRENING AF UNGE MÄN

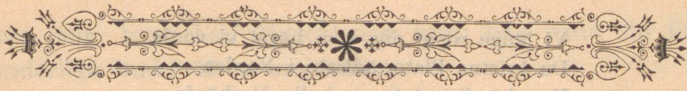
AL

THEODOR HJELMQUIST

DOCKEN VID HEDS UNIVERSITET

GÖTEBORG
GÖTEBORGS WECKÖBLADS AKTIEBOLAG
1893

Det blef sorg i Sverige, då dödsbudet kom, att Pontus Wikner gått hädan. Vi kände, att vi förlorat en af våra ädlaste och bäste, och vi frågade med en minnes-teknare, om Sverige verkligen haft råd att undvara en sådan man. Nu då han var borta, blef det till fullo klart hvad han varit.

Det blef sorg äfven i det land, som skänkt åt Pontus Wikner en lärareplats vid sitt universitet. Det stod i de dagarne att läsa i en norsk tidning ungefär följande ord: »Skicka svenskarne till oss många sådana män som Pontus Wikner, då är det ingen fara för unionen.»

Rörande var den afskedshälsning, som en norsk student i Morgenbladet ägnade den älskade läraren. »Aldrig har någon professor varit mera hjärtligen förekommande, rättfram och vänlig i sitt förhållande till studenterna», så ljödo hans ord. Och hvar och en, som talat om Pontus Wikner med hans norska lärjungar, kan intyga, med hvilken kärlek de minnas honom.

Djupast var dock sorgen bland Sveriges ynglingar, i främsta rummet bland Uppsala studenter, men ej blott bland dem, utan öfverallt bland de unga i hela vårt land. Bittrast var smärtan, emedan vi helt nyss så innerligt hade fröjdat oss i den vissa förhoppningen, att Pontus Wikner rätt snart skulle blifva oss återgifven. Nu klagade vi med Tigerschiöld:

Vi länge ropat dig, som högst vi vörda,
Du kristne Plato, ädlaste i Norden —
Var det ditt stoft vi skulle återbörda
Åt fosterjorden?

Nu frågade vi:

För alla dem, som efter sanning törsta,
Hvem visar vägen öfver vilsna vatten?
Hvem pekar mot det eviga och största,
Mot ljus i natten?

Och Johan Nordling gaf ett uttryck åt tusendens känslor, då han skref följande af den varmaste kärlek genomandade ord:

»De ungas vän är nu död. Och om det är sannt, att unga hjärtan älska varmt och känna lifligt, då är det förvisso tydligt, att i dessa dagar otaliga tankar i bedröfvelse och saknad samlats kring Pontus Wikners minne, ty få älskade de unga och älskades åter så som han.»

Ja, ännu i dag torde det finnas mången ung man, som räknar det för en stor afsaknad, att han aldrig fått se och lära känna Pontus Wikner. Ännu i dag vallfärda många tankar till den enkla grafkullen på Uppsala kyrkogård. Kunde vi, nog ville vi kalla honom tillbaka från de döda. »Han skulle förstå oss, han skulle leda oss, där vi stappla i tvifvel och oro.»

En förunderlig makt i sanning, som denne man utöfvade och ännu utöfvar öfver unga sinnen! Hvari ha vi att söka dess grund, hvad var det, som gjorde honom så älskad, hvad var väl den innersta hemligheten af hans inflytande?

Mycket har blifvit sagdt till svar på dessa frågor, och jag vågar ej påstå, att jag kan komma med något nytt. Det är blott min personliga erfarenhet, jag vill framlägga, då jag nu vill något tala om Pontus Wikner och ungdomen. Dock — jag vill ej så mycket själf tala som fastmera genom ord af hans egen mun söka visa, hvem

han var, huru han utvecklades, huru han vann sin förunderliga makt öfver ungdomen.

Men innan jag öfvergår till mitt ämne, måste jag säga ett ord, som med nödvändighet tränger sig på mig. Vi unga män ha en viss benägenhet att öfverskatta hvad vi se, vi ha en viss böjelse att idealisera, ja, rent ut sagdt, att afguda hvad vi älska. Är det icke något upprörande detta, att äfven våra ädlaste och bästa känslor befleckas af det onda, som låder vid oss, att vi så ofta glömma gifvaren för gåfvan, den rätta ljuskällan för dess afglans?

Må det förlåtas mig, att jag framkastat denna tanke, innan jag söker teckna en man, som verkligen förtjänar vår kärlek! Vål må vi älska hans ljusa, rena bild, men må kärleken till honom mana oss till allt innerligare tacksamhet för all den välsignelse, som genom honom kommit oss till del! Då skall vår kärlek ej blifva afgudisk, — den behöfver därför ej vara mindre.

* * *

Pontus Wikner har själf i en af sina predikningar¹ lagt sina unga åhörare på hjärtat, hvilken oerhörd vikt det ligger på det, som vi i vår barndom och ungdom tänka och känna. Han talade af egen erfarenhet, han hade själf erfarit, »att mannen endast är den fullvuxne gossen, att verlden i stort för mannen icke är någonting annat än hans barndomshem, som utvidgat sina gränser». Barndomen profeterar mandomen.

Vilja vi därför rätt förstå Pontus Wikner, måste vi först något akta på hans barnaår, då han i smått genomkämpade samma strider, som sedan mötte honom på äldre dagar.

Och vi må så mycket snarare göra detta, som Pontus Wikner, den djupsinnige tänkaren, den fullmogne mannen,

¹ Predikningar från åren 1879 och 1881, s. 70.

alltid bevarade ett drag af barnslighet i ordets bästa mening: af barnatro, af barnets glädje, barnets sorg.

Jag menar, att just detta också är något, som gör honom dyrbar för oss unga. Vi ynglingar tycka tilläfväntys i vår dårskap, att vi blifvit så visa och starka, men äro vi på det rätta sättet ungdomliga, då skola vi med vemodig längtan minnas våra egna barndomsdagar, då skola vi uti vår själ gömma en liten vrå, där vi förbehållit oss rättigheten att vara barn ännu, då skola vi uti barnets föreställningar, om de också för vår inbillade vishet te sig som en spindelväf, varsna, såsom Wikner säger¹, »ett perlestänk af nattens dagg, i hvilket skimra i underliga färger strålarna af en nyss uppgång sol».

En sådan strålgans omger den lilla undangömda dal i Bohuslän, där Pontus Wikner tillbragte tiden från sitt första till sitt tolfte år. Här gick han som en herdegosse i skogen och predikade om Guds kärlek för naturen, här drömde han sin första filosofi, här bidade han på det himlaskepp, som skulle föra honom till skapelsens yttersta gränser.

Ty midt bland yttre nöd och fattigdom, som visst icke saknades, lefde den lille pilten ett rikt och skönt lif i sin fantasi. Dessa skära morgondrömmar, »filosofens morgondrömmar», mindes han alltid själf med en rörande saknad. »Det är kuriöst», säger han,² »hvad vi hafva märkvärdiga ögon, när vi äro barn. De föremål, på hvilka vår blick då fallit, äro förtrollade, när vi komma tillbaka som män. De se ut som vanliga berg och buskar och träd och stenar o. s. v., ehuru man väl vet, att de egentligen äro de gamla, kära, lefvande kamraterna i vår barndoms lekar och fantasier. — Hvem hade rätt: mannen, som såg ett rätvinkligt stycke af ett berg, eller gossen, som såg ett den gode Gudens altare?»

¹ Predikningar från åren 1879 och 1881, s. 153 f.

² Vittra skrifter, s. 250.

Men den tafra, som Wikners barnår framställa för oss, är ej blott älsklig och ljuf. Den har också något af den sanna storheten.

Det bodde en stor ande hos det sjukliga lilla barnet. Huru sällsamt, huru oförklarligt, att just *den* fattige gossen fått en så rik och ursprunglig begåfning! Fadern, den stränge, karaktersfaste mannen med sin kärfva humor, modern, den veka, kärleksfulla, som ledde sonen med sina ögon — ingen af dem tyckes haft en andlig utrustning, som öfverskred det vanliga måttet.

Dock, som Wikner själf säger,¹ deras så olika lynnen och egenskaper hade hos sonen förenats. Den egendomliga storheten hos honom hvilade till en viss grad därpå, att strängheten, den obevekliga ärligheten, som ej kunde tåla något skenväsen, hade i hans själ smält samman med den innerligaste känslighet, blottställd för smärta, men också ömmande för allt.

Så kommo de dagar, då gossen vaknade ur ungdomens drömmar till medvetande om lifvets allvar. Det var då, han först ställde till sig själf den frågan: Vill du blifva verkligen stor? Det var då, han möttes af Herren Guds kraf: I skolen vara helige, ty Jag är helig.

Man sade om Wikner, att han var ett mycket snällt barn, och, tillägger han själf: »det kan väl hända, att jag så var». Men han kom redan vid sitt tionde år till klarhet därom, att han hade ett orent hjärta, som stred emot Guds helighet.

Det var då, den lille pilten (som han själf sedermera sade²) vågade »i morgonens timme, när det ännu låg mörker öfver världen, inlåta sig i tvekamp med den Rättfärdige», det var då, han som en sannskyldig lagträl tog sig före att på egen hand söka vinna den renhet och helighet, som var hans ideal.

¹ Jfr Minnesblad af en tacksam vän, s. 6 och ff. ² Vittra skrifter, s. 239.

Han gjorde till sin uppgift att ur sin själ utrota, icke blott hvarje oren begärelse, utan äfven hvarje tanke, som därmed hade minsta sammanhang. »Det var ej nog med det, att tanken ej fick medhåll af mitt begär eller min vilja, han skulle ej ens få finnas i min själ såsom tanke», så har han själf sedermera sagt.¹

Den möda, han gjorde sig, var fåfäng, men han visste ej bättre. Han var (för att åter använda hans egna ord) ännu »en liten hedning», som ej i sanning kände Jesus Kristus. Och stunder kommo, då de orena tankarne så trängde sig på, att han undrade, om han icke vore en af de förkastade, som syndat mot den Helige Ande och därför aldrig kunde förnyas till bättring.

Så uppgick en dag för hans blickar, att det är Människones Son, som gör oss orena rena, och att det endast är Han, som kan afvärja de onda tankarne.

Alltid ihågkom Wikner med längtansfull saknad den lyckliga ungdomstid, då nådens sol uppgått. »De dagarne voro», säger han själf, »utan all jämförelse mitt lifs lyckligaste». Och från dem tog han med sig under hela sitt lif ett styrkande och manande minne, som ej tillät honom att slå sig till ro.

I »Tankar och frågor»² säger han ju till Människones Son: »Det vill dock mycket till, om den, som en gång varit inne i ditt rike och genomströmmats af dess rena luft, någonsin skall kunna inandas en annan atmosfär utan att känna en plågsam och qväfvande tryckning öfver sitt bröst.»

Men från de barndomsdagar, då själens fullkomliga kyskhet och renhet blef hans längtans mål, tog han också med sig en brinnande kärlek till den himmelska oskulden. Hörom honom själf³: »Detta drag af Gudsbelätet slog mig i mina gossår med en sådan på en gång ljuf och

¹ Minnesbladet, s. 8. ² S. 15. ³ Minnesbladet, s. 8.

strängt befällande hänförelse, att jag allt sedan knappt haft öga för något annat. Jag säger dermed icke, att jag är ren — o långt, långt derifrån — men jag säger, att jag med ousäglich hänförelse älskar renheten.» Eller på ett annat ställe¹: »O, om du visste, hvad jag älskar *renhet*, hvad min själ trängtar efter den! Rena anletsdrag, en ren stämma, ett rent öga, en ren känsla, en ren tanke, en ren vilja, dessa äro för mig drag af himmelen».

Uti »Min moders testamente» har Pontus Wikner tecknat bilden af en ung filosof, som svärmar för renhetens idé. Adeimantos, Paralos son, hyllade den kyska gudinnan Artemis, den evigt jungfruliga. Af rena, Gudhängifna tankar ville han uppresa ett tempel åt den oförgångliga verklighet, som i myten om henne fått ett uttryck.

Men han fann, att han alltför mycket fäste sig vid sin tankes höga skapelse, vid sig själf, att just detta gjorde honom oren; han fann, att de vägar, som han själf sökte bana till renheten, ej nådde fram.

Åtminstone antydes det på ett annat ställe i berättelsen, att Adeimantos fann allt detta, då han på Patmos gick i skola hos Johannes, kärlekens apostel.

Här lärde han den rätta meningen af de orden: Ikläden eder den nya människan, som är enligt Gud skapad i sanningens rättfärdighet och helighet.

Problemet om själens renhet hade lösts för Pontus Wikner på samma sätt som för Adeimantos. I kärleken, i den fulla hängifvenheten till den ende, som är ren, vinnes renheten. Ty det gäller att tro på en redan vunnen renhet. »Du har endast att af själ och hjerta omfatta den sanningen, att du i Kristus är ren och rättfärdig, och du är då också detta inför den allseende Guden, som banat denna enda väg till en fullkomlig rättfärdighet.»²

I denna längtan efter renhet, som bryter fram hos den unge gossen och sedan alltjämt eldar ynglingen och

¹ Vittra skrifter, s. 249. ² Predikningar för skolungdom, s. 115.

männan, se vi något af det, som allra innerst och egentligast fängslat ungdomen vid Pontus Wikner.

Huru orena, huru befläckade vi än kunna vara och känna oss vara, äro vi ej alltför djupt sjunkna, så finnes det alltid en röst inom oss, som kraftigt för renhetens talan. Och se vi någon, som rätt lyssnat till den rösten, så dragas vi oemotståndligt till honom.

Men äfven af en annan anledning föras vi mycket nära just det mest fängslande hos Pontus Wikner, då vi läsa om hans gossårs strid för renheten.

Det visar sig synnerligen klart hos den unge kämpan en titanisk sträfvan att omskapa denna syndbefläckade värld efter den höga och himmelskt rena värld, som står Guds folk tillbaka.

Äfven detta är något, som måste gripa oss djupt: detta stadiga blickande på idealet, utan att gifva efter en hårsman, utan att dagtinga med sin öfvertygelse om det rätta.

Och vi fångas så mycket mer däraf, som Pontus Wikner i lifvet visade, att han ej glömt bort, hvad han som gosse lärt sig skatta dyrbarast och bäst. Därföre kunde han som ingen annan till Sveriges ungdom rikta de manande orden: »Många blickar, fastnitade vid idealet, skulle draga världen med sig».¹

Men lika sannt som det är, att kämpan för höga mål är något stort och hänförande, lika sannt är det, att den far vilse, som menar, att han här i denna ofullkomlighetens värld i sanning skulle kunna realisera sitt drömda ideal.

Jag föreställer mig en kristen, som verkligen kämpar i Herrens kraft, som verkligen har iklädt sig den rätta vapenrustningen. Nåväl, då är han ju förvisso i djupaste mening en segrare. Men likväl måste han alltjämt med aposteln utropa: Jag arma människa,

¹ Vittra skrifter, s. 230.

hvem skall frälsa mig från denna dödens kropp? Han vet ju, att han kan besvara utropet som aposteln: Jag tackar Gud genom Jesus Kristus, vår Herre. Han vet ju, att han gärna får tilltro sig och andra, så mycket som Gud kan gifva. Men Han kan ej gifva en fullkomlighet åt den människonatur, som ännu är bunden af syndens band. Kräfver någon här en himmelsk renhet, fordrar någon här ett fullkomligt kärlekslif, då skall den, som detta gör, till sin smärta och sorg finna, att denna världen endast är en förgård till det renhetens och kärlekens rike, efter hvilket vi längta.

Pontus Wikner kräufde måhända för mycket af denna världen; åtminstone trodde han själf, att han gjorde det. I ett af breffven till Roderik¹ bekänner han: »Jag har haft — och har väl ännu ett stort fel: Jag förblandar denna världen med den eviga . . . När jag älskade något, ville jag, att det skulle vara fullkomligt och evigt . . . den kärlek jag ville, skulle vara fullkomlig i anseende till sin art, och skulle i anseende till sin grad vara rent af ett utbyte af två själar: i begge afseendena skulle den vara höjd öfver alla timliga vilkor. En sådan kärlek ville jag på fullt allvar förverkliga, och jag misslyckades. Huru kunde jag annat? Det var dock i ändliga former, jag nödgades gjuta detta fordrade, oändliga innehåll, och innehållet sprängde formerna. Kunde det väl annat? Jag har mycket lidit vid dessa oupphörliga sprängningsprocesser, och, hvad värre är, jag har bragt lidande öfver andra.»

Problemet, som gällde renheten, hur den skall vinnas, hade blifvit löst, men själfva lösningen hade framkallat ett nytt spörsmål: Om jag kan blifva ren endast och allenast genom kärlekens hängifvenhet till den Herre, som borttager synderna, huru skall jag då kunna älska rätt innerligt och oändligt, redan här på jorden, huru skall jag kunna lefva ett sannt kärlekslif här i tiden, nu, just

¹ Vittra skrifter, s. 247 f.; jfr Tankar och frågor, s. 13.

nu, huru skall jag kunna gifva mina medkristna en verklig kärlek, då jag redan skänkt Herren Kristus hela mitt hjärta?

»Detta blef», säger Wikner själf, »mitt lifsproblem».¹ Men för oss unga har hans bild just därigenom fått en alldeles särskild dragningskraft. Äfven hos oss finns det något, som ej kan med halfheter och kompromisser, äfven vi drifvas åter och åter fram inför det svåra ordet: *allt eller intet*. »Om Gud har rätt att af mig kräfva allt, huru kan jag då gifva oändligt mycket åt t. ex. en vän? Om Gud är allt, hvad blir då kvar för människorna att vara?» Vi ville ju så gärna omfatta allt och alla, vi ville ju gå upp i samlif med hela tillvaron omkring oss, trycka den till vårt hjärta i en rik och full sympati, men kunna vi på samma gång bevara personligheten, vår egen personlighet och de lefvande personligheterna omkring oss, kunna vi bevara dem oförkränkta? Drifvas vi ej åstad till panteismen, till dyrkan af detta oändliga, obeskrifliga, i hvilket vi lefva, röras och hafva vår varelse, vi må kalla det Gud eller det ovetbara, som vi blott känna?

Så har tilläfventyrs problemet tillspetsat sig för mången ung man, och han har med ångest och bäfvan letat efter en väg ur labyrinten.

Han kan så väl förstå det vemodsdrag, som måste prägla sig på dens panna, som rätt allvarligt kämpat med *det* problemets lösning.

Jag tror ej, att vi taga miste, om vi förmena, att det smärtans och sorgens märke, som Pontus Wikner bar, var ett ärr efter de djupa sår, som tillfogades hans själ i de dagar, då han sökte lösa frågan om *allt eller intet*, då under de torra och abstrakta formlerna, som han själf sade, »böljade vågor af hans eget hjerteblood»,² då han led sin panteism ihjäl.³

¹ Minnesbladet, s. 15. ² Minnesbladet, s. 16. ³ Tankar och frågor, s. 47.

Men inför detta smärtans tecken böja vi våra hufvud med den vördnad, som en under kval och sorg tillkämpad seger alltid måste ingifva. Äfven därför är han oss kär och dyrbar.

Huru kunde Pontus Wikner bli panteist? Huru kunde han glömma den lefvande, personlige Frälsare, som i hans ungdom gått vid hans sida?

Man har så mycket talat om den böjelse för mysticism, som utmärkte Wikner, och man kunde måhända mena, att hans panteism var en frukt däraf.

Dock, han har själf i »Tankar och frågor» låtit oss få en inblick i de själsstrider, ur hvilka han utgick såsom anhängare af en panteistisk världsåskådning. Hans egna uttalanden visa oss, att orsaken visst icke uteslutande bör sökas i en sinnesriktning, som lutade åt det mystiska.

Då Pontus Wikner omfattade Jesus Kristus såsom sin Frälsare, hade han trott sig äga Honom helt och fullt, Gud och människa i en person. Han trodde, att han lyckats för sin själ till ett helt förena de båda naturerna hos Kristus, »oskiljaktigt och oupplösligt, men utan förvandling och sammanblandning».

Men helt snart märkte han, att då han med tro och kärlek omfattade hvad Jesus såsom människa var och gjorde, var han ej i stånd att fasthålla Kristi eviga och gudomliga väsende. Och omvänt: när den gudomliga sidan stod rätt lefvande för hans blick, förbleknade den mänskliga.

Under fåfänga försök att till ett helt förena hvad trosläran så att säga klufvit itu, förlorade Pontus Wikner den höga bild af Kristus, som utgjort hans ungdoms fröjd och styrka.

Han började leta efter något, som kunde fylla tomrummet i hans själ. Men hans letande var förgäfves: det var ett sträfvande att finna idealet, sedan han själf

vändt ryggen åt det enda i denna värld, som förtjänar att heta ideal.

Pontus Wikner har själf gifvit ett uttryck åt detta fåfänga jagande efter något, som kunde fylla hans innersta kraf, uti den sköna dikten *Mig törstar*:

»Fåfängt, fåfängt! Jorden äger
Intet, som kan släcka branden
Af de kraf dem evigheten
Ristat i mitt bröst med eldskrift.»

Nog tänkte han en tid, att det, som han sökte, fanns redan hos honom själf, i hans eget sanna väsen, den idé, som i Guds eviga tanke var upphöjd öfver all tidslifvets vansklighet. Hans egen urbild, det var Messias. Och med hänförelse lyssnade Pontus Wikner till den tänkare, som »med makten af sitt tankes varde» frammanade detta system af lefvande personligheter, som återspeglade Guds eget själfmedvetande.

Den heliga och rena urbilden af honom själf, af hvilken hans här lefvande själ var blott »ett matt och fladdrande återsken», den blef hans ideal.

Men, hur var det, kunde detta stilla hans evighetslängtan?

Nej, Pontus Wikner förnam, att han liknade den grekiska sagans Narkissos, som sträckte sin famn mot en tom spegelbild, oförmögen att besvara hans kärlek. Men han förnam också, att han liknade den förlorade son, om hvilken Skriften säger, att han steg upp och gick till sin Fader.

Så började han leta efter sin Faders boning, men när han trodde sig ha funnit den, då kände han ändå, att han saknade något. Han behöfde ej blott en Fader, han behöfde också en Broder, ja, en älskande, en fräl-sande Broder.

Åter begaf han sig ut på vandring; än här, än där trodde han sig spana en skymt af den sanna kärleken

liksom han förr menat sig kunna se det sanna idealet. Själf har han sagt, att hans väg gick fram öfver idel spillror; det var som i hans barndoms dagar, samma fåfänga sträfvan att inpressa evighetens fulla innehåll i tidens små och bräckliga former.

Men då allting tycktes liksom sjunka undan och svinna bort för hans blickar, där han vandrade fram som i ett förtrolladt slott, då drefs han slutligen till den föreställningen, att hos Fadern själf, den allfullkomlige, ägde han allt.

Så småningom tyckte han sig se ett nytt ljus öfver tillvarons gåta: det var endast tidens och ändlighetens bländverk, som skilde oss från Gud; i själfva verket var Gud det enda, som fanns; hvarje person, som mötte oss i lifvet, var så att säga en förklädd Gud; i evigheten skulle all personlig åtskillnad upphöra och allt gå upp i Honom, den fullkomlige, som i sig innesluter hela tillvaron.

Så hade Pontus Wikner blifvit panteist. — Men — och vi kunna väl säga Gudi lof för det — han förblef det ej.

Han hade allt för mycket kvar af sin barndoms minnen, för att han skulle på längden kunna tillfredsställas af den måhända poetiskt hänförande, men praktiskt ohållbara lära, som låter allt och alla blifva ett tomt, väsenlöst skuggspel och Gud själf ej en älskande fader, utan en Kronos, som uppslukar sina barn.

Ty hos Wikner fanns detta sannt religiösa behof, som ej kunde mättas af ett tomt försjunkande i känslor, ej heller af den Gud, som blott är »ett lugnt, klart, kallt och dödt själfmedvetande». Gud var för honom en Helig Vilja.

Jag har här vidrört en af hjärtpunkterna i Pontus Wikners tankevärld, ja, jag vågar väl säga, att just detta: Gud är en Helig Vilja, var det, som alltjämt dref hans

tanke fram i dess oafåtliga sträfvan att bilda ett system, som svarade mot hans lifskraft.

Ty detta, att Gud fordrar helighet, kunde ej stå samman med något panteistiskt skenväsen. Guds oafvisliga kraf blottade all den synd och orenhet, som vidlådde människan, men det ledde också tanken till Den, som allena kan borttaga synderna. —

Maktlös har Narkissos nedsjunkit vid källan och där i förtviflan slutit sina ögon, men en himmelsk röst väcker honom ur hans dvala och, då han vaknar, ser han, att ofvan honom finns det en annan värld, en ny skapelse. Och i denna träder honom den sanna ur bilden till mötes och säger: Stått upp och följ mig, ty dagen är kommen. »Se icke ständigt nedåt i djupet, se i stället uppåt! Det strålar en blå himmel öfver dig».¹

Och Pontus Wikner blef ej ohörsam den himmelska rösten. Han hade först nu kommit på fullt allvar hem, han hade funnit den människoson, i hvilken Gudomens fullhet bodde, och denne hade uppfyllt det svalg, som skilde honom från fadersboningen.

Nog kände han sig som en andligen borttagen, som behöfde ny lifskraft, men han kände också den kärlek, som kunde göra en domnad ande lefvande och gifva kraft att gå på vägen mot målet.

Wikner, som så högt älskade den himmelska renheten, hade nog under dessa lidandets dagar, då han irrade kring bland skuggorna, fått något liknande blodsdroppar på sin andes vingar, liksom den Filippos, som blef Mantegnas ängel. Men i oförvansklig renhet var nu lammet, som slaktadt är, hans försoning. I hans hjärta satt »en ljus punkt, återglansen från ett oändligt skönt, men törnekrönt hufvud».²

¹ Jfr I mensklighetens lifsfrågor, II, s. 285. ² Vittra skrifter, s. 254.

Nu var »kärleksproblemet» löst, och till lösningen hade Wikner kommit, därigenom att, som han själf sade, han förts närmare sin Frälsares bröst.¹ Där hade han efter så många inre strider af den rätte Mästaren fått lära, att själfständighet är själfmeddelelse, att Guds väsen är kärlek och kärlekens lif är att erkänna jämte sig själf andra och gifva sig själf åt dem, icke att så i sitt eget djup uppsluka dem, att de blifva ingenting i och för sig.

Men jag har dröjt så länge vid denna lidandets och tviflens tid, emedan den har varit af så bestämmande betydelse för Wikners hela personlighet, men också emedan det för oss unga är hälsosamt att se en man, som genom tvifvel når fram till tro.

Kom han då verkligen till tro? Mången torde betvifla, att en filosof kan vara kristen. — Dock, jag skulle mena, att just vi unga böra känna oss särskildt dragna till en man, som ärligt och ödmjukt sträfvar efter sanningen, också på tankens väg.

Pontus Wikner hade i Kristus vunnit frid med Gud. Detta hade han erfarit såsom ett oemotsägligt faktum. Men nu gällde det för honom att kring det centrala, kristendomens kärna och stjärna, den Frälsare, på hvilken han trodde, det gällde nu att kring detta ordna sina tankar till en världsåskådning, som blef hållbar inför det mänskliga tänkandet. Han vågade det försöket, emedan han trodde, att äfven förnuftet är en Guds gåfva, som kan helgas. Han måste fritt, utan att bindas af några yttre auktoriteter, söka efter sanningen, om den väl skulle låta sig finnas.

Men Wikner gick icke åstad i egen kraft. Jag vill här anföra några rader ur ett förut ej offentliggjordt bref, som äro högst betecknande för hans på Gud förtröstande sinne. Efter en tids inre kamp och själsångest skref han: »Jag vet nu, hvad aposteln menar med att »sällas», det är

¹ Minnesbladet, s. 19 och f.

någonting förfärligt, och detta i mån som man känner sällningen själförvållad, d. v. s. känner sig hafva gått åstad i egen kraft, litat på sig själf och icke på Herren. Jag hade för mycket gått åstad i egen kraft; därför behöfde Gud visa mig, hur det skulle gå mig, om jag icke hade en högre grund att bygga på eller en högre vilja att trygga mig till.»

Nu visste han, till hvem han kunde trygga sig. Hvert hans färd bar, så kände han, att han icke var ensam. Han hade ju upplefvat det samma som Samariterna, då de sade till kvinnan: Nu tro vi, icke för ditt tals skull, ty vi hafva själfva hört och veta, att denne är förvisso världens frälsare, Kristus.

Bibeln var för Wikner den heliga urkund, som talade om Gud och gudomliga ting, om människans synd och frälsning. Med den djupaste vördnad betraktade han denna bok och använde ofta dess utsagor för att belysa sina tankar. Ofta hämtade han också bilder och liknelser från dess berättelser.

Men hans tro hvilade ej närmast på Skriftens auktoritet. Den hade sitt fäste i gemenskapen med den levande Guden, den levande Frälsaren.

Då hans tro hade *det* fästet, kunde hans tanke gärna våga sig ut i den »skadliga» filosofiens irrgångar. Hade han kommit till något resultat, stridande mot det centrala erfarenhetsfaktum, som var hans lifs högsta goda, helt säkert skulle han med förnyad pröfning granskat sitt system, han skulle känt efter i fogarne, hvar det felslut låg, som vållat resultatet, och hade han ej funnit det, så hade han låtit sina stora tankar fara.

Själf sade Wikner en gång, att Platon, då han kom till ett sådant resultat som gemensamma äktenskap, bort låta sitt system falla som en förfelad tankebyggnad. Hade Platon så gjort, skulle han nu varit okänd. Men, tillägger Wikner, »Platon, den verldsberömde älskar jag,

men för *den* förgättna storheten hade jag velat falla på mina knän.»¹

Sådan var den anda, i hvilken Wikner filosoferade: den ärliga uppriktigheten, det ödmjuka sanningssökandet voro utmärkande för honom.

Han trodde ej längre som i de dagar, då han först börjat tänka öfver tingen, att »verldsdomen var uppdragen åt det filosofiska systemet,»² icke heller ansåg han sig nödsakad att förkasta det, som vårt förnuft ej här kan fullt fatta. Han var viss därom, att motsägelserna en gång skola lösas.

* * *

Det skulle föra oss alltför långt, om vi här punkt för punkt skulle genomgå Wikners andliga utveckling.

Då detta föredrags syfte närmast är att framhålla det, som bundit oss unga med så innerliga band vid hans minne, må det emellertid betonas, att just denna ständigt fortgående utveckling är något, som framför allt tilltalar unga sinnen. Det färdiga, det stelnade, som ligger där systematiskt ordnadt, stöter oss förr tillbaka än detta ständigt växande lif, som vinner en allt större rikedom. -- Här blott ett par hufvuddrag af Pontus Wikners andliga lifsbild!

Den, som närmare aktar på Wikners religiösa skrifter, skall helt lätt finna två tankar, som på ett alldeles egendomligt sätt träda fram, allt mer och mer uppenbart, i innerligt samband med hvarandra. De äro de innersta tankarne i kristendomen: Gud är vår Fader och Kristus är vår Frälsare.

Det kan synas själfklart, att så skall vara, men det må här nämnas därför, att dessa sanningar på ett så märkligt sätt inverkat på Wikners spekulation.

Han, som en gång varit nära att omfatta filosofernas lära om en Gud, som är ett oändligt själfne dvetande

¹ Kultur och filosofi, s. 104 f. ² Jfr I mensklighetens lifsfrågor, II, s. 292.

högre än tid och rum — dessa förgänglighetens former — ja, högre än allt, hvad vi benämna vilja, handling, kärlek, allt detta, som förutsätter en förändring och rörelse, han drefs så småningom därhän att förkasta äfven den sköna dröm om en tidlös tillvaro, om ett enda evighetsnu, som han själf med hänförelse älskat. Han förkastade den, emedan han ej i densamma fann någon plats för den lefvande Guden, vår Fader.¹ Här i tiden träder Gud till oss i historiens sammanhang. Gud är icke ofullkomlig därför att han inlåter sig i växelverkan med det ofullkomliga, ty »den enligt kristen måttstock fullkomlige är den, som för-
mår att på det närmaste inlåta sig med det ofullkomliga för att höja detta och bringa det med sig till ett bättre».²

Det evighetsland, som hägrar för vår syn, blir icke enligt Wikner ett land af absolut hvila och ro, utan det blir vår Faders boning, där vi väl få vår rätta ro, men också vår rätta verksamhet, evig, oförhindrad, salig verksamhet i kärlek.

Vi se äfven häri ett drag, som gör Wikners bild så dyrbar för oss unga, men också åt hans tankar förlänat en egendomligt modern prägel.

Ynglingen sätter sig gärna höga mål före; nog drömer han, att det skall blifva skönt, när han en gång når målet, men är det hunnet, står genast ett nytt för hans blick. Nog tro vi, att det skall blifva ljufligt, när striden och smärtan sluta, men icke är det bilden af en evig, dådlös stillhet, som föresväfvar ynglingens fantasi såsom det högsta målet, nej, han tänker fasthellre på ett fortsatt sträfvande, ett stigande från den ena klarheten till den andra, buret af Guds egen Ande.

Men Wikners framtidsperspektiv kan också kallas modernt, ty hvad är det annat än en blick mot en allt

¹ Se Tidsexistensens apologi; om de teoretiska skäl, som förorsakade Wikners ändrade uppfattning, jfr I mensklighetens lifsfrågor II, s. 220 och f. ² Jfr »Om Guds förhållande till världen».

rikare utveckling, en utveckling, som regleras och ledes af den allra Högste? Det är, för att använda Wikners eget bildspråk, »menschlighetens törnekrönta hufvud», som från Gud faders hjärta drager alla till sig.¹

Härmed har jag vidrört den andra tanken, som gifvit färg åt Wikners spekulation; den framträder där klädd i olika former, utvecklade på ett allt rikare sätt. Det är den kristna lärans innersta centrala sats: Vi behöfva en Frälsare, och Jesus Kristus är denne Frälsare.

Det är här ej tillfället att mer än hittills skett söka visa, huru Pontus Wikner allt innerligare tillägnade sig denna lifssanning; den var ej för honom blott en del af hans system, nej, den var en lefvande erfarenhet, som han vunnit genom en personlig afgörelse. Ju mera han fick tränga in i dess djup på ett rent praktiskt sätt, dess klarare blef den uttryckt i hans tanke.

Men väl må vi unga gripas in i hjärtat, då vi se en man, som i snille och lärdom står bland de främsta, hafva nog för sin själ af detta gamla evangelium, som bjuder sig åt den allra enfaldigaste. Den friska källan släcker både barnets och den vises törst.

Och frågar man, hvad det var i Pontus Wikners personlighet, som allra innerligast fäste de unga vid honom, så måste vi svara: Det var dock egentligen och framför allt detta: han visade hän på Människones Son.

Ty det, som åt Wikners religiösa skrifter — jag tänker här framför allt på hans predikningar — ger deras förnämsta värde, det är hans enastående förmåga att teckna en personlig bild af Frälsaren. Alltid är det hufvudsaken: den lefvande Kristus, som ensam kan fylla vårt hjärtas evighetsbehof. Någon har träffande sagt, att Wikners hänvisande till Kristus skedde inifrån, d. v. s. han ställde sig ej utanför ynglingens själ och hänvisade honom så till Kristus, utan han förmådde intränga i hans inre och

¹ Jfr I menschlighetens lifsfrågor II, s. 124.

uppdagade där den dragning, som förefinnes i hvarje människosjäl till Honom, den sanna urbilden för allt skapadt.

Men det, som åt Wikners förkunnelse gaf den underbara klang, som måste tränga till hjärtat, var det, att han lefde, som han lärde. Hans ord runno fram ur en personlig erfarenhet.

Det var alltid så med Pontus Wikner. När han skulle tala, kunde han framlägga sitt lif som vittnesbörd. Och i det lifvet såg man bilden af en annan, af Honom, som sade: Jag i dem och de i Mig.

Men vi måste närmare utföra ännu ett drag i Wikners Kristusförkunnelse. Då han sände sin skrift »Tankar och frågor» ut bland människorna, så vände han sig framför allt till de unga, som, då de finna sig ställda inför det fruktansvärda »allt eller intet», i stum förtviflan välja *intet*, då det för dem synes omöjligt att utan andligt själfmord välja *allt*. Till dem ville han ropa ett frigörelsens ord, ett ord, som förkunnade, att man måste skilja mellan hufvudsak och bisak, mellan medelpunkten och utanverken i kristendomen.

Klarast har Wikner uttalat detta ord i ett af sina bref, om hvilket det med rätta blifvit sagdt, att det borde läsas af hvarje ung man.¹ Där heter det: »Hvarje i *det mensklige lifvet införd* och således *af människor bearbetad* sanningsbild (sål. äfven hvarje menskligt formulerad religiös bekännelse) är central och organisk, . . . äfven i den meningen, att det finns en oändligt nyanserad gradation i *styrkan* af det sammanhang, hvarmed de särskilda bestämningarna äro med den centrala enheten sammanbundna. Förbiser man denna gradation, hvars närvaro visserligen är uttryck af mensklig brist, så blir man lika ifrig i att behålla det oväsentliga skalet som den väsentliga kärnan, hvaraf det endast blir en följsats, att, då

¹ Minnesbladet, s. 55 och ff.

man tvingas att bit för bit lemna ifrån sig skalet, så kastar man i ett slags stum förtviflan äfven innehållet öfver bord. När den stund kommer, då en sådan fara hotar, gör man i min tanke bäst att genast retirera till centrum och säga: detta skall ingen makt kunna taga ifrån mig, det må nu gå med allt det andra, som det vill, centrum behåller jag, och så behåller jag allt det, utan hvilket jag för min del icke skulle kunna hålla den centrala makten fast.» Detta centrum är Gud genom Kristus.

* * *

Jag har sökt teckna några drag af Pontus Wikners personlighet, som särskildt fängslat ungdomen vid hans bild. Den har här återfunnit något af det bästa hos sig själf: barnasinnets, längtan efter den sanna storheten och den rätta renheten, det ärliga och frimodiga väsendet, som ödmjukt söker efter sanningen, och framför allt den innerliga dragningen till Människones Son.

Men vi få ej glömma ännu ett. Att Pontus Wikner utöfvade och alltjämt utöfvar ett sådant inflytande, det berodde också därpå, att han gaf sig helt åt de unga; han såg det som sitt lifs egentliga uppgift att vara en ungdomens lärare och vän.

Det är visst icke en tillfällighet, att själfva formen, själfva framställningen i hans skrifter mäktigast slår an just på ynglingasinnets.

Pontus Wikner hade inne den svåra konsten, som för öfrigt hos honom var natur, att med de enklaste ord kunna framkalla ett gensvar från hvarje ungt hjärta. Man talar därför med all rätt därom, att hans tankar verka befruktande, att de kalla till lif nya tankar hos läsaren. Ty då Pontus Wikner så helt gaf sig själf, måste ju hvarje ädelsinnad yngling gifva honom något tillbaka. Det kunde ej vara annorlunda.

Men aldrig göra hans skrifter till de unga intryck

däraf, att han, så att säga, *beräknat* deras verkan. Det finns intet öppnare och ärligare författarelyne i vår svenska litteratur. Hos honom, den reflekterande filosofen, var allt ursprungligt och omedelbart. Däri ligger ock en del af hans tjusningsmakt.

Visserligen framträder ej denna lika mycket i alla hans skrifter. I sina filosofiska arbeten gaf han sig ofta in i »abstraktionernas torraste ödemarker»; dock äfven där förmådde han, som någon har sagt, rycka med sig den unges tanke ända in i dialektikens slingrande labyrinth.

Dock, huru mycket hellre följa vi honom, då han talar till oss direkt, personligt, med sin egen ädla, kyska vältalighet! Den rinner fram ur hans varma hjärta, och det är därför, som den alltid når sitt mål. I harmonisk fägring räcka satserna hvarandra handen, genomskinligt klara tyckas orden afspegla tankarne. Vid sidan af det heliga, gripande allvaret framträder en vemodig humor. Ofta vet man ej, om man skall le eller gråta, så innerligt hafva i denna humor smält samman den djupa medkänslan med den mänskliga svagheten och den fina uppfattningen af dess löjlighet.

Skulle jag till ett sammanfatta hvad det är, som åt Wikners skrifter förlänar detta egendomliga något, som griper oss in i hjärtat, så skulle jag vilja säga, att de äro ett så otvetydigt uttryck af honom själf, af hans egen ädla personlighet. Hos honom var det ingen klyfta mellan mannen och ordet. Han var sådan, som han gaf sig i sina arbeten. Hans ädla, rena tankar kräfde med nödvändighet detta plastiska språk, hans innerligt Gudälskande hjärta måste åt hans framställning skänka det tonfall, som talade om genomgångna strider, men också om den seger, som öfvervinner världen.

I detta se vi förklaringsgrunden därtill, att vi alla, som ej känt Pontus Wikner personligen, dock tycka oss

känna honom. Vi äga ju honom själf i hans andes bästa skapelser, vi hafva lyssnat till hans stämma och liksom förnummit slagen af hans hjärta uti dessa barn af hans tanke och fantasi.

Med så betagande makt träder oss Pontus Wikners personlighet till mötes i hans skrifter. Han ger sig själf, och därför tager han oss fångna.

Dock helt naturligt, de, som fått den stora förmånen att komma i omedelbar, direkt beröring med honom, helt naturligt äga de det djupaste intrycket.

Det må här tillåtas mig att med några spridda yttranden af honom själf och af hans lärjungar söka teckna äfven detta drag af den bild, jag velat frammana.

Pontus Wikner sade en gång: »Jag älskar ungdomen, därför att jag högaktar den. Den är rikare än jag.» Jag tror, att vi här finna angifvet något af det mest karakteristiska för hans förhållande till sina lärjungar.

Han såg i dem de blifvande männen, framtidsmännen, men framför allt såg han i dem sina bröder, evighetsvarelser, skapade af Gud och till Gud.

När hans kärleksfulla blick hvilade på den unge mannen, varnade den, så att säga, den bild af Kristus, som till möjligheten finnes hos enhvar. Det var, som om den blicken sade: »Du kära människa, låt då den bilden, bilden af Jesus Kristus, komma till lif hos dig!»

Emedan Pontus Wikner betraktade de unga på det sättet, kunde hans kärlek till dem aldrig urarta till en själfvisk äflan efter popularitet. Sitt lärarekall kände han som något ljuft, men på samma gång som något oändligt ansvarsfullt. I ett bref¹ skrifver han: »Då jag i min klass har mina ynglingar framför mig och ser dessa många par ögon riktade på mig, det ena spändt frågande, det andra vänligt menande, ett tredje barnsligt leende, alla uppmärksamma, då känner jag mig genomträngd af Guds

¹ Minnesbladet, s. 52.

godhet och tackar Honom, som ställt mig bland dessa unga menniskor, hvilka alla, det tror jag förvisso, förstå, att jag älskar dem, och hvilka kanske äfven i någon mån älska mig tillbaka». Eller på ett annat ställe¹: »Skolan är mig kär, och skolgossarne äro för mig ett slags högre väsenden, ehuru hvarje dag, timma och minut, som jag tillbringar i skolan, med erfarenhetens eftertryck säger mig, att de med få undantag äro ena stora drumlar och lymlar. Huru denna motsägelse skall lösas, bekymrar mig icke. Jag vet att den *kan* lösas.»

Och bland gossarne var Wikners inflytande stort. En liten anekdot, som visar detta: En informator till en yngling i femte klassen kom en dag i dennes gömmor öfver en skolkatalog, hvori funnos små tecken ritade vid hvarje lärares namn, alla lärarnes, utom Wikners; här stod ingenting tecknadt. Informatorn frågade då unga herrn, hvad dessa tecken betydde. Gossen rodnade upp öfver öronen och ville ej säga det; han måste dock ut med det till sist: tecknen betydde, att lärarne hade (hvar sitt) öknamn. »Nå, hvad kallas Wikner då?» »Wikner», var svaret, »skulle han ha något öknamn? Nej, visst icke, honom hålla alla af.»

Johan Nordling skrifver i sin förut citerade uppsats: »Den stillsamme, milde Wikners lektioner voro som lysta i helgd; det låg nästan något af andakt öfver dem, och de ostyrigaste bland de ostyriga blefvo uppmärksamma och sediga som lam. Det var ett mystiskt band af sympati, som af sig själf knöts mellan denne man och alla hans lärjungar, det skulle ha betraktats som en skändlighet att såra honom.»

»Men», säger samme författare, »vi kände alltid instinktlikt, att han var för god för oss, fastän han gjorde allt för att sänka sig till oss.»

Och det är alldeles gifvet, att Pontus Wikner först

¹ Vittra skrifter, s. 253.

var på sin rätta plats, då han stod bland sina kära studenter.

Först de kunde till fullo fatta, hvad det vill säga att ha en sådan lärare. De förstodo honom, har han själf sagt, på ögonen. »Det var ett inre förstånd mellan honom och dem, som ej behöfde många särskilda förklaringar om ömsesidig sympati och tillgifvenhet.»

Pontus Wikner *kände* ungdomen och *kände med* ungdomen både i dess glädje och i dess sorg.

Han kunde vara den gladaste bland de glada, då han var med på studenternas festliga samkväm. Men det fanns något hos honom, som helgade glädjen. Det är sannt hvad en ung skald¹ har skrivit om Wikners sätt att skämta:

»Han, hvilken lidandet knappt släppt en dag,
gladt kunde skämta i de unges lag,
men ofta sådan makt i skämtet låg,
att till det goda väckt blef lyssnarns håg.»

Ty Pontus Wikner var en *etisk talang*: hans helgade väsen talade bättre än de mest värtaliga predikningar.

»En sedlig kraft från honom så sig spred.
Den råde slog för honom ögat ned;
som dam i solsken röjs, så för hans blick,
stod hycklarn blottad i sitt falska skick.»

Men Wikner förstod också ynglingens sorg. Han hade själf erfarit, hvad det vill säga att irra omkring i dunkla tvifvel, han hade själf frestat på det »kulturens offerväsen», som på ett alldeles särskildt sätt bereder ungdomen lidanden och frestelser.

Icke underligt, om mången yngling, som icke själf kunde leta sig fram, vände sig till Pontus Wikner med bön om hjälp, biktade för honom och af honom fick den vägledning, som han behöfde. Den frid, som hvilade öfver Wikners harmoniska väsen, måste inge förtroende.

Själf brukade han säga, att den dag, då en yngling

¹ Bernhard Risberg.

kom till honom med sitt bekymmer, var en högtidsdag för honom. Och han hade många sådana högtidsdagar.

En af Wikners närmare vänner skrifver: »Många äro de ännu unga män, som hafva Wikner att tacka för sin inre utveckling till kristlig sanning och till och med till kristligt lif. Flera bland dessa hafva för sin del sagt mig detta. Huru många kommo ej till honom både af skolungdomen och af studenterna i Uppsala, och ville söka hjälp och tröst under sina strider och nöd! Wikner mötte dem alla med verklig broderlig kärlek, men han kunde ock vara mycket allvarlig i sina ord. »Jag vågar icke smeka», sade han en gång, då jag besökte hans hus och en yngling kom ut från hans rum, gråtande och blek, »jag vågar icke smeka, då det gäller synd och last, utan talar hvad sanningen bjuder; men sanningen kan ju icke såra någon.»

Här ett par ej förut offentliggjorda uttalanden af Pontus Wikner, som vittna om hans kärlek till ungdomen och hans kändedom af ungdomens behof.

I ett bref skrifver han: »Hvad de unga männen bäst behöfva, då de komma ut på egen hand, är att möta kärlek och allvar hos sina lärare och förmän. Finnas dessa dyrbara element i rätt proportion omkring dem, så skola de känna sig lyckliga förr eller senare, ty kärlek är en besegrande, välsignelserik makt, och allvar utvecklar karaktären. Naturligtvis talar jag om den kristliga kärleken och det kristliga allvaret, som komma båda genom tron på Kristus.» — Gyllene ord, som borde läggas på hjärtat af hvarje ungdomens målsman! I dem uttalas så klart och varmt, hvad som är målet för Kristliga Föreningar af Unge Män.

I ett af sina sista bref (från Norge) skref Pontus Wikner till samma vän, genom hvilken jag satts i tillfälle att meddela det föregående: »Jag är sjuklig — rättare sagdt: sjuk — och lefver icke länge, men kan icke ändå

helt lämna hoppet att få återkomma till min ungdomsstad vid Fyris, där jag skulle känna mig ung, om jag än lefde i hundra år. Då jag frågar mig, hvad det egentligen är, som så drager mig till Uppsala, drager mig intill själens djupaste djup, känner jag, att det otvifvelaktigt är ungdomsskaran där, de unge vid skolan och akademien. Jag förstår dem så väl, jag älskar dem och vill deras timliga och eviga väl. Men, som sagdt, nu är jag sjuklig och en klen stackare, och får näppeligen njuta af ett ungdomslif omkring mig, hvarken här eller i Uppsala.»

Är det icke, som en sakta klagan, dämpad och behärskad, af en lidande själ? Pontus Wikner kände, att han vuxit samman med Uppsala studerande ungdom. Han hade ej allenast lärt och undervisat, nej, som han själf sade, han hade äfven af den uppfostrats: hela hans utveckling hade försiggått under växelverkan mellan honom och den. Ej underligt, om han kände det svida, då så innerliga band i yttre måtto skulle lösas.

När Kristiania universitet erbjöd den svenske filosofen en lärareplats och Wikner efter mycket betänkande mottog kallelsen, då visade det sig, huru innerligt hans uppsaliensare voro fästa vid honom.

Studenterna beslöto att skjuta samman sina fattiga styfrar för att om möjligt åstadkomma en personlig professur för den älskade läraren. De satte sig i spetsen för en insamling; man vände sig till mæcenater och penningefurstar för att få medel. Men äfven de fattiga ville vara med. Det berättas, att man kunde få höra sådana yttranden som detta: »Skall jag också vara utan middag en hel vecka, så skall jag ändå gifva min slant till Wiknersfonden».

Pontus Wikner sade själf, att denna studenternas plan måhända var det ljusaste drag, hans lif haft att uppvisa; åtminstone var det att anse såsom det ur rent mänsklig synpunkt ärofullaste.

Men ändå, yttre omständigheter gjorde, att Pontus Wikner lämnade Sverige. Själf anade han, att det var ett afsked för alltid.

Det är icke här platsen att teckna hans sista år; nog af, år 1888 den 25 Maj stod kring Wikners kista Uppsala universitets ungdom, i en sorg och saknad, så mycket djupare, som den mänskligt att tala varit nära att återbörda sin älskade lärare.

Men äfven sorgen är hälsosam, om den rätt får lära oss, hvad Gud därmed menat. —

Det finns en liten berättelse af Topelius om »den sommarn, som aldrig kom». Den sagan har en djupare mening, så visst som det gäller om en hvar af oss, att han här aldrig uppnår den andens sommar, efter hvilken han innerst längtar. Vi måste nöja oss med dessa förgängliga vårdagar och bida på en rikare, en fullare härlighet.

Men om någon, mänskligt taladt, ej får här på jorden blifva, hvad han efter våra kortsynta blickar skulle kunnat varda, om han ej får utveckla sina inneboende gåfvor, ej upplefva den fulla mognadens tid, då gripas vi af ve-mod och klaga, att hans sommar aldrig kom, eller, om den kom, att den allt för hastigt afbröts, att blomman ej fick sätta frukt.

En sådan klagan höjdes af många vid Pontus Wikners graf.

Hade den bortgångne omgifvits af lyckligare yttre villkor, hade en mildare sol lyst hans väg, måhända skulle han då förr slagit ut i blomman, tilläventyrs hade han då gifvit rikare frukter.

Dåraktiga människotanke, som vill mästra den Visel! Har då icke Nordens vår en blid skönhet, som Söderns prakt ej kan öfverträffa? Den fångslar oss just genom sitt svaga, barnsliga tycke: snö och is, vinterfrost och vinterdimma dröja ännu kvar, men dock känna vi, att

det är vår, en vår, som kämpar sig fram genom köld och töcken, men kämpar med seger.

Pontus Wikners ädla bild har ett vemodsdrag, som erinrar om Nordens kämpande vår. Men det hänföraude, det sköna hos honom, som drager oss oemotståndligt till sig, beror ej minst på den fina slöja af melankoli, som hvilar öfver hans ansikte.

Den vittnar om en människa, som mycket lidit, men också om någonting annat, om en människa, som af danddet blifvit helgad, om en man, som lärt att offra sig själf för Jesu Kristi skull.

Just genom vårstormarne, genom pröfningen och smärtan, fick Pontus Wikners lif sin rätta skönhet: hans karakter vann detta jämmått, som är en frukt af en sann kristendom.

Själf tackade han Gud för allt, för fröjderna, men också för sorgerna, dessa »förklädda evangelister».

Han hade i lifvet fått erfara sanningen af skaldens ord:

Den helga skuggan af Ditt kors
är mer än solens glans.¹

Må därför vi unga, som sörja öfver hans tidiga bortgång, äfven i det stycket lära af honom, må vi lära att böja oss, att taga emot sorgen såsom en gåfva, gifven till vår rening!

Nu äga vi ju honom på ett bättre och sannare sätt än förr, ty vi tro, att han är i godt förvar, vi tro, att den, som gått bort som han, har fått komma hem.

Det höfves ej att jämra sig öfver en seger. »Ej med klagan skall hans minne firas, ej likt dens, som går, och snart skall glömmas». Nej, vi vilja tacka Gud för allt! Vi vilja söka instämma i de ord, som Pontus Wikner

¹ The solemn shadow of thy Cross
is better than the sun.

Whittier.

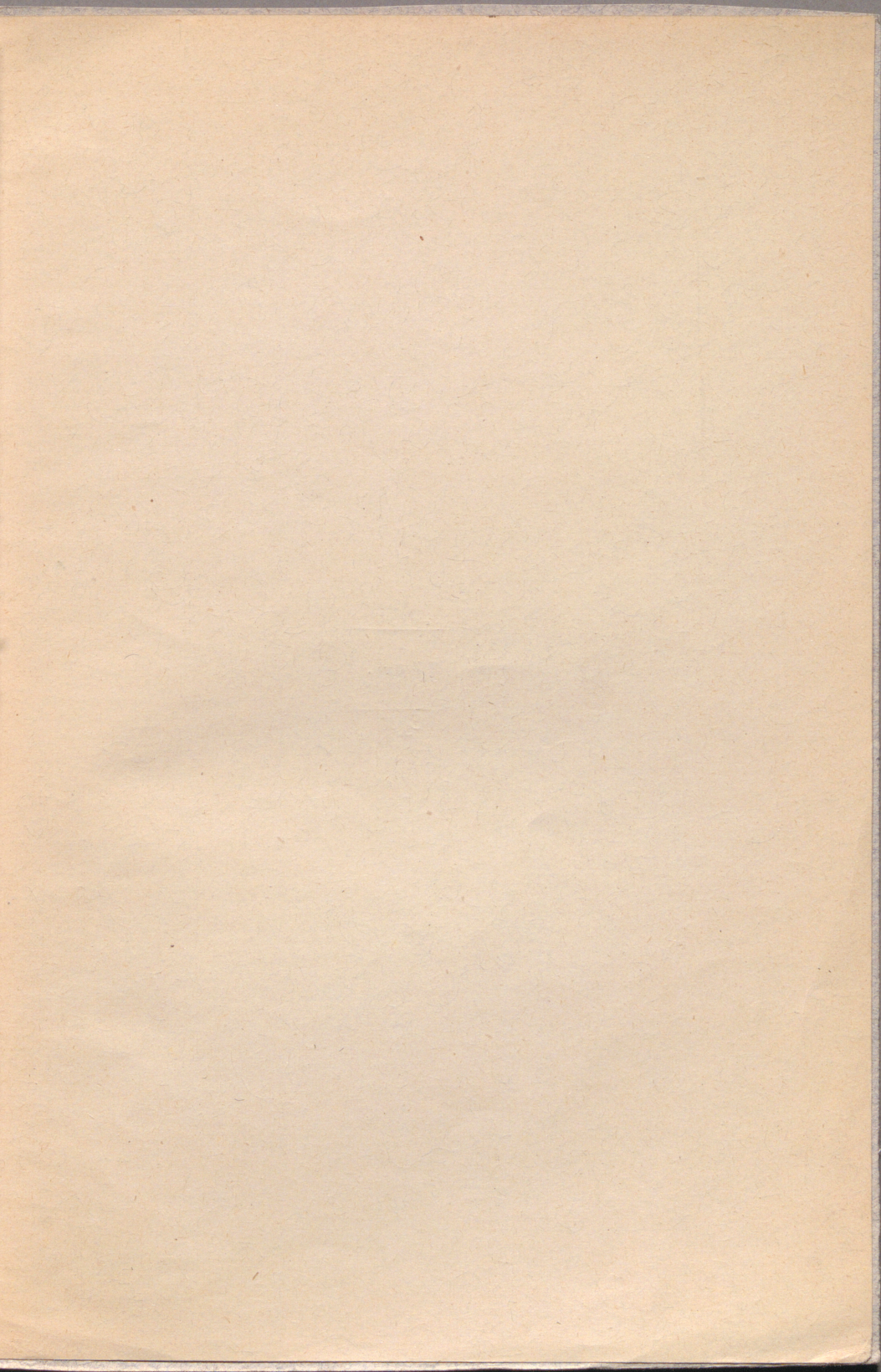
året före sin död skref med anledning af en kär väns bortgång¹: »Gud vare tack för allt! Ehvad det varit sorg eller löje, så har där hos den bortgångne under alltsammans funnits en fast grund, den, om hvilken det heter, att en annan grund kan ingen lägga än den, som lagd är. Hvad på denna grund varit bygd af hö och strå, är nu bortfallet, en mild hand har strukit det bort, och det sanna guldet är inburet i Guds helgedom att der stråla i det ljus, som utgår ifrån Guds anlete.

Under sådana omständigheter är det ju icke egentligen anledning till sorg. Det är en *seger*, som är vunnen, en sådan har sina minnen af kamp och smärta och tårar, men hufvudstämningen går ut på detta ena: Vi hafva vunnit.»

Vi tro, att den rätta sommaren har kommit, vi tro på sanningen af apostelns ord: Såsom de der dö och si vi lefva.

¹ I *Mensklighetens lifsfrågor*, II, s. 293

25 öre.

